

ad Lovgivningsveien, at faae Fæsteforholdet løst ved den Evangslov, ikke er fremkommen med dette sit Lovforslag, der har gjennemgaaet saamange Bearbejdelser som faae Lovbudsfasti Verden, men netop er slaaet ind paa den anden Vej. Jeg kan derfor vel ganske vist helse den neblaaende Tølelse, der ligger dert, thi det har altid været og er endnu saa fast som nogenstinde min Overbeviisning, at den eneste rigtige og sandelige Løsning af den store Landboreform, som nu i Hæved et Aarhundrede har udfyldt en saa væsentlig Deel af Danmarks indre Udvikling, som har bragt dem, der i sin Tid stode i Spidsen for samme, en Hæder og en Unerkjendelse, som Tiden ikke har svækket og ikke har blegnet, som har baaret en Konge, der i en lang Række af Aar stod i Spidsen for en Regering, der hverken var fremragende ved Dygtighed eller kunde rose sig af Held, har baaret ham op i Folkets Opinion, — jeg siger, at det er min Overbeviisning, at den eneste rette Slutsteen paa denne Landboreform, der har baaret saa store og rige Frugter for Danmarks Belfærd og været til saa stor Fordeel for dets politiske Udvikling, og som forøvrigt ikke har indeholdt Andet, end hvad der under forskjellige Former er foretaget over næsten hele Europa, er — fuldstændig Selveiendom; men jeg har ogsaa allerede for flere Aar siden motiveret, hvorfor jeg har opgivet Udsigten til at opnaae dette Formaal nu. Det forekommer mig ogsaa, at der gives den allersterkeste Unerkjendelse af, at det ikke for Tiden lader sig sætte igjennem, naar vi nu give os til at lappe paa den ældre Fæstelovgivning. Men netop fordi jeg ikke troer, at hiint Formaal vil kunne opnaaes i den nærmeste Fremtid, tør jeg ikke vise et Forsøg fra mig, — især naar Initiativet dertil udgaaer fra Regeringen — paa at indføre enkelte Lovforbedringer. Naar der har været Tale derom, har man altid nævnt den store Hazard, der er forbunden med Fæstelovgivningen. Det er ganske vist, at denne vilde correctest blive hævet, naar man istedetfor Livsfæste satte et vist Aaremaal; saa vilde Hazarden bortfalde for begge Parter. Ved Lovforslaget er den kun søgt hævet — det kan jeg ikke nægte — paa en noget eenfaldig Maade, idet der er sat et Minimum, som kommer Fæsteren til Gode, men

ikke Gudsæieren; men paa den anden Side skal jeg finde en Beroligelse i den Betragtning, at den større Ret, der i saa Henseende tilbydes den ene Part, kan udjævnes ved Fæstecontracterne, og dertil at ogsaa efter min Mening intet Retfærdighedskrav derved kræntes, naar Overeenskomsten lades fri, ligesom det heller ikke let sees, at Bestemmelsen kan benyttes paa en saadan Maade, at den Ret, der indrømmes til at faae en aligvot Deel af Indfæstningen tilbagebetalt, bliver illusorisk. Hvad derimod § 3 angaaer, vil jeg i den Udstrækning, hvori Bestemmelsen her er fremsat, ikke kunne stemme for den. Det er efter min Mening Mere, end der kan forlanges af et Menneske, at han skal indrømme, at En samtidsigt kan være Ens Enke og en Andens Hustru; det kan ikke fordres af nogen Lovgiver. *Cæsar non supra grammaticos.* Det er en Fiction, der ligger meget nær, at den Enke, der gifter sig igjen, er død for dette Forhold, men dette ligger ogsaa til Grund for den nu gjældende Lovgivning. Fæsterens Enke besidder Gaarden, men gifter hun sig igjen, er Gaarden fæsteledig. Naar vi sige, at ved Dødsfald skal der for Arvingerne indtræde en vis større eller mindre Ret, som f. Ex. i § 2, saa kan det med god Føie siges, at Fæsterens Enke ved at gifte sig maa med det Samme betragtes som død for dette Forhold, ligesom hun paa en Maade er død for den forrige Familie ved at indtræde i en anden Familie, ogsaa med Hensyn til Arveforholdene. Dette er ikke Andet, end hvad der skeer i mangfoldige Tilfælde, f. Ex. naar en Kvinde er forsørgelsesberettiget i en Commune, indtil hun gifter sig, men fra den Tid er hun død for denne Commune og forsørgelsesberettiget i en anden. Man kan ikke med Grund sige, at hun, samtidsigt med, at hun bliver en anden Mandes Hustru, skal blive at være sin forrige Mandes Enke, og det ikke blot som en historisk Reminiscens, men med juridisk Virkning. Jeg troer, at dette er en Eftergivenhed imod Betragtninger, der ganske vist have ilkæbt sig en høist moralsk Form, men dog have hentet deres Rilder fra lavere Sphærer, nemlig, at det skulde være misligt, at en Fæsters Enke hensad paa en Gaard uden at gifte sig igjen. For det Første kan jeg paa ingen Maade indrømme, at en Kvinde ikke skulde